

СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ THE SYSTEM OF ENVIRONMENTAL AUDIT AS AN ELEMENT OF ENSURING ENVIRONMENTAL SAFETY AT THE STATE LEVEL

Автор розглядає систему екологічного аудиту як ключовий інструмент для забезпечення екологічної безпеки на державному рівні. Через систематичний моніторинг, контроль та стратегічне планування, ця система дозволяє державі ефективно відстежувати та оцінювати вплив господарюючих суб'єктів на навколишнє середовище. Визначені різні аспекти екологічного аудиту, включаючи аналіз викидів, ефективне планування заходів та прогнозування екологічних тенденцій. Висвітлюються ключові ролі системи, такі як виявлення ризиків, коригування стратегій та планування на майбутнє. Підкреслено, що система екологічного аудиту сприяє не лише контролю, але й стратегічному забезпеченню екологічної безпеки, сприяючи сталому розвитку та збереженню природних ресурсів. Виявлено, що система екологічного аудиту як важливий інструмент для забезпечення екологічної безпеки на державному рівні. Шляхом проведення систематичного моніторингу та аналізу діяльності підприємств, ця система дозволяє ефективно контролювати дотримання екологічних норм та вчасно виявляти можливі ризики та проблеми. Зазначені аспекти, такі як аудиторська перевірка, виявлення ризиків, оцінка ефективності заходів та прогнозування навколишнього середовища, підкреслюють важливість цієї системи у впровадженні стратегій для забезпечення сталого розвитку та збереження природних ресурсів. Підкреслено, що система екологічного аудиту, виступаючи як ключовий компонент стратегії екологічної безпеки, сприяє балансу між потребами економіки та збереженням навколишнього середовища.

Ключові слова: Безпека, національна безпека, екологічний аудит, державний рівень, екологічна безпека, моніторинг, стратегічне планування, ефективність заходів,

прогнозування, сталий розвиток, публічне управління, механізми публічного управління.

The author considers the environmental audit system as a key tool for ensuring environmental safety at the state level. Through systematic monitoring, control and strategic planning, this system allows the state to effectively monitor and evaluate the impact of business entities on the environment. Various aspects of environmental auditing are identified, including emissions analysis, effective planning of activities and forecasting of environmental trends. The key roles of the system are highlighted, such as identifying risks, adjusting strategies and planning for the future. It is emphasized that the environmental audit system contributes not only to control, but also to the strategic provision of environmental safety, contributing to sustainable development and preservation of natural resources. It was found that the environmental audit system is an important tool for ensuring environmental safety at the state level. Through systematic monitoring and analysis of enterprise activity, this system allows you to effectively monitor compliance with environmental standards and identify possible risks and problems in a timely manner. The mentioned aspects, such as auditing, risk identification, evaluation of the effectiveness of measures and forecasting of environmental trends, emphasize the importance of this system in the implementation of strategies to ensure sustainable development and conservation of natural resources. It is emphasized that the environmental audit system, acting as a key component of the environmental safety strategy, contributes to the balance between the needs of the economy and the preservation of the environment.

Key words: Security, national security, environmental audit, state level, environmental safety, monitoring, strategic planning, effectiveness of measures, forecasting, sustainable development, public administration, mechanisms of public administration.

УДК 351.482.22(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.37.36>

Ніколаєв К.Д.

кандидат сільськогосподарських наук, доцент, професор кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID ID: 0000-0003-0404-6113

Постановка проблеми. Проблема полягає в тому, що несвоєчасне впровадження та недостатня ефективність системи екологічного аудиту може призвести до невизначеності в оцінці та контролі за екологічною діяльністю підприємств. Ця проблема створює загрозу для екологічної безпеки на державному рівні, оскільки може призвести до невірному розумінню стану довкілля та непродуктивного впливу на розробку стратегій збереження природних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблемної ролі системи екологічного аудиту, як елементу забезпечення екологічної безпеки на державному рівні досліджували такі науковці, як: Т. Бігун, Ф. Полтавець, Е. Туліна, І. Варламова, З. Живко, О. Прокопишин, І. Жолобчук та інші.

Мета статті. Мета статті полягає в розкритті важливості та ролі системи екологічного аудиту

на державному рівні як ефективного інструменту для забезпечення екологічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до визначення термін "екологічне аудитування" розглядається як інструмент управління, що охоплює систематичну, документовану, періодичну та об'єктивну оцінку відповідності організаційної системи, управління охороною навколишнього середовища та функціонування обладнання екологічним цілям. Екологічний аудит передбачає посилення управлінського контролю практичної діяльності у сфері охорони навколишнього середовища, а також оцінку відповідності виробництва екологічній політиці підприємства, включаючи відповідність вимогам стандартів [1].

Укладені правові акти в Україні, зокрема Закон "Про екологічний аудит" від 24 червня

2004 р. № 1862-IV [7], визначають юридичні умови для проведення екологічного аудиту на державному рівні. Зазначені законодавчі кроки підтверджують легітимність та необхідність цього інструменту в оцінці ризиків, визначення вартості підприємств, маркетингових досліджень та забезпечення екологічної безпеки.

Актуальність екологічного аудиту в Україні визначається важливістю відповідності міжнародним стандартам, як передумовою для інвестиційного розвитку. Крім того, він виявляється обов'язковою складовою процесу приватизації підприємств, оцінки їх конкурентоспроможності та вирішенням загальнодержавних і місцевих завдань екологічної безпеки. Таким чином, система екологічного аудиту виступає не лише інструментом державного контролю, але й ключовим елементом забезпечення екологічної безпеки на рівні держави.

На думку вченого І. Жолобчука, що система екологічного аудиту на державному рівні є ключовим елементом забезпечення екологічної безпеки. Вона включає в себе комплекс документованої та систематичної оцінки діяльності суб'єктів господарювання та управління охороною навколишнього середовища. Основні аспекти системи екологічного аудиту на державному рівні включають:

– *контроль та оцінка діяльності підприємств*: система екологічного аудиту дозволяє державі ефективно контролювати та оцінювати, наскільки підприємства дотримуються екологічних норм. Це допомагає виявляти можливі ризики та проблеми, пов'язані з впливом на навколишнє середовище;

– *впровадження заходів з покращення екології*: аналіз результатів екологічного аудиту служить основою для розробки стратегій та програм покращення стану навколишнього середовища. Це може включати прийняття

нових екологічних політик та стимулювання підприємств до впровадження екологічно дружніх технологій та практик;

– *забезпечення відкритості та інформованості громадськості*: система екологічного аудиту сприяє відкритості влади та підприємств стосовно їхньої екологічної політики. Це надає можливість громадськості активно брати участь у процесі прийняття рішень та впливати на політику охорони навколишнього середовища;

– *моніторинг та прогнозування екологічних змін*: система екологічного аудиту допомагає здійснювати моніторинг та аналіз динаміки змін у стані навколишнього середовища. Це дозволяє ефективніше планувати заходи з управління природними ресурсами та прогнозувати екологічні тенденції [6, с.233-239].

Отже, система екологічного аудиту на державному рівні не лише контролює дотримання екологічних норм, але й виступає як стратегічний інструмент для забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку.

Варто зазначити, що система екологічного аудиту є важливим інструментом для контролю та оцінки екологічної діяльності підприємств. Аудит включає в себе кілька етапів, які спрямовані на аналіз екологічних процесів та практик. Слід розглянути, як кожен етап аудиту сприяє контролю дотримання екологічних норм, виявленню ризиків та проблем, оцінці ефективності заходів та розробці рекомендацій для поліпшення. Ця система також дозволяє відстежувати зміни в екологічній діяльності підприємства з часом.

Крім цього, представлена таблиця детально висвітлює різні аспекти впливу системи екологічного аудиту на діяльність підприємств. Процес аудиту виявляється ефективним інструментом для контролю, оцінки та поліпшення екологічної діяльності.

Таблиця 1

Результати екологічного аудиту підприємства

Етап аудиту	Опис
Аудиторська перевірка	спеціалізовані аудитори аналізують відповідність виробничих процесів екологічним стандартам, використання екологічно чистих технологій та відповідність законодавству
Виявлення ризиків та проблем	в аудиті визначаються можливі ризики та проблеми, такі як викиди шкідливих речовин, незаконне видалення відходів або неефективне використання ресурсів
Оцінка ефективності заходів	аудит дозволяє визначити ефективність заходів, що вживає підприємство для зменшення негативного впливу на довкілля. Включає програми відновлення природних ресурсів та оптимізацію використання енергії
Рекомендації та плани поліпшення	на основі аудиту розробляються рекомендації та плани поліпшення, такі як впровадження нових технологій, вдосконалення виробничих процесів та зміни в корпоративній культурі
Відстеження змін в часі	періодичні аудити дозволяють відстежувати зміни в екологічній діяльності підприємства з часом і ефективність впроваджених заходів

Складено та узагальнено на основі аналізу джерела [1].

На етапі аудиторської перевірки, спеціалізовані аудитори здійснюють глибокий аналіз екологічних процесів, визначаючи ступінь відповідності виробничих процесів стандартам та законодавству. Виявлення ризиків та проблем визначає основні виклики, пов'язані з впливом на навколишнє середовище, дозволяючи підприємству своєчасно реагувати на них.

Зазначено оцінка ефективності заходів дозволяє визначити результати заходів, спрямованих на зменшення негативного впливу підприємства на довкілля. Розробка рекомендацій та планів поліпшення, включаючи впровадження нових технологій та культурних змін, стає ключовим етапом для сталого розвитку. Відстеження змін в часі дозволяє не лише оцінити ефективність заходів в довгостроковій перспективі, але і адаптувати стратегії з урахуванням нових викликів та тенденцій у сфері екології.

Отже, система екологічного аудиту виявляється не лише інструментом контролю, але й стратегічним напрямком для досягнення екологічно відповідального розвитку та забезпечення сталості виробничих процесів підприємств.

Варто не погоджуватись з думкою І. Варламова, що впровадження заходів з покращення екології, після аналізу результатів екологічного аудиту, визначається ключовим етапом для досягнення сталого та екологічно відповідального розвитку. Варто розглянути цей процес більш детально.

1. Розробка стратегій та програм:

– аналіз результатів: результати екологічного аудиту слугують основою для детального вивчення впливу підприємства на навколишнє середовище. Виявлені ризики та проблеми стають ключовою інформацією для подальшої роботи;

– розробка стратегій: на основі аналізу створюються стратегії, спрямовані на зменшення негативного впливу та вдосконалення екологічних показників.

2. Прийняття нових екологічних політик:

– адаптація політик: аналіз аудиту дозволяє підприємствам адаптувати чи вдосконалити свої екологічні політики. Це може включати в себе встановлення нових стандартів, обмежень та вимог щодо екологічних практик.

3. Стимулювання до впровадження екологічно дружніх технологій та практик:

– фінансові стимули: підприємства можуть бути стимульовані фінансово для впровадження технологій та практик, що сприяють зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище;

– технологічні інновації: аналіз аудиту дозволяє ідентифікувати області, де можна впроваджувати нові, екологічно чисті технології, що сприятимуть сталому розвитку.

4. Ефективність програм та моніторинг:

– відстеження реалізації програм: розроблені стратегії та програми періодично оцінюються для визначення їхньої ефективності в часі;

– коригування заходів: в разі потреби вносяться коригування у програми та стратегії для максимізації позитивного впливу на довкілля [3, с.161-164].

Отже, такий підхід дозволяє не лише реагувати на проблеми, виявлені аудитом, але і активно працювати над вдосконаленням практик та технологій для забезпечення більш екологічно дружнього виробництва та управління.

Доречно зазначено, що забезпечення відкритості та інформованості громадськості через систему екологічного аудиту грає важливу роль у створенні прозорого та взаємодійного середовища між владою, підприємствами та громадськістю.

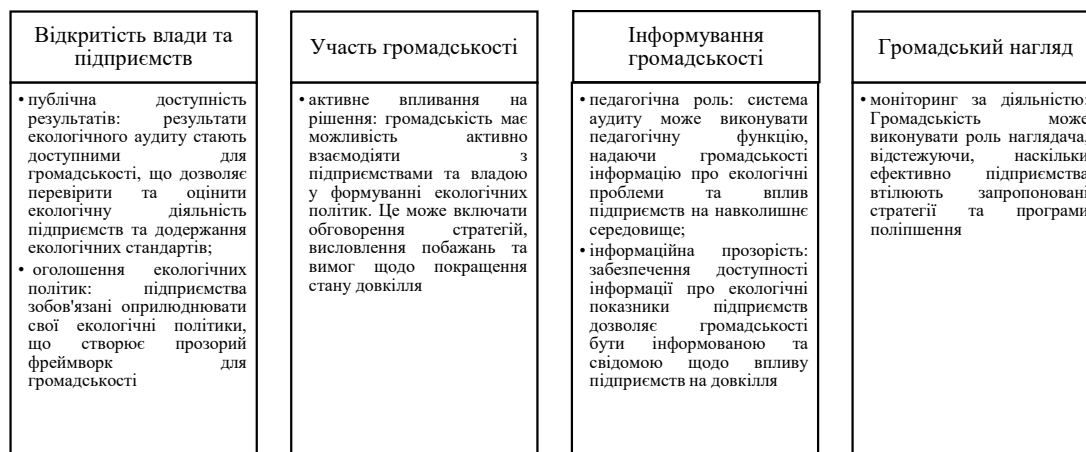

Рис. 2. Взаємодія системи екологічного аудиту з громадськістю, складено та узагальнено на основі аналізу джерела [2, с. 92-97]

Отже, представлена таблиця розкриває значущі аспекти взаємодії системи екологічного аудиту з громадськістю. Відкритість результатів, активна участь громадськості та громадський нагляд є ключовими факторами у створенні екологічно відповідального суспільства.

Крім цього, результати аудиту, доступні для громадськості, дозволяють не лише перевірити діяльність підприємств, а й активно впливати на екологічні політики через висловлення поглядів та вимог. Цей взаємодіяний процес забезпечує прозорість, сприяє освіті громадськості щодо екологічних питань та допомагає у відстеженні ефективності прийнятих стратегій.

Такий обмін інформацією та взаємодія між всіма сторонами сприяє створенню сталого розвитку, сприяє збереженню навколишнього середовища та робить акцент на важливості спільних зусиль для досягнення екологічної стійкості.

Доречно зазначити думку вчених З. Живко та О. Прокопишина, що система екологічного аудиту – це важливий інструмент, який допомагає підприємствам та організаціям контролювати та управляти впливом своєї діяльності на навколишнє середовище. Одним із ключових аспектів її функцій є моніторинг та прогнозування екологічних змін.

Моніторинг та прогнозування екологічних змін за допомогою системи екологічного аудиту є важливим для управління природним середовищем. Слід більш детально розглянути :

Моніторинг динаміки змін:

– систематичні аудити: регулярні екологічні аудити надають можливість систематично відстежувати зміни в екологічній діяльності підприємства;

– аналіз викидів та впливів: аудиторська перевірка дозволяє аналізувати викиди та інші впливи на навколишнє середовище, допомагаючи визначити потенційні ризики та тенденції.

Ефективне планування заходів:

– оцінка дії заходів: аналіз результатів аудиту допомагає оцінити ефективність впроваджених заходів та визначити їх вплив на зміни в стані довкілля;

– коригування стратегій: На основі виявлених тенденцій розробляються та коригуються стратегії для забезпечення більш ефективного управління ресурсами та мінімізації негативного впливу.

Прогнозування екологічних тенденцій:

– врахування даних: збирання та аналіз інформації з аудитів дозволяє уявити можливі екологічні тенденції та їхні наслідки;

– планування на майбутнє: прогнозуючи можливі екологічні зміни, підприємства та влада можуть розробляти стратегії для адаптації та запобігання проблемам.

Сприяння сталому розвитку:

– інтеграція з принципами сталого розвитку: моніторинг дозволяє інтегрувати екологічні показники з принципами сталого розвитку, забезпечуючи баланс між виробництвом та збереженням природних ресурсів [5].

Зазначені етапи системи екологічного аудиту демонструють важливість моніторингу та планування для забезпечення екологічно відповідальної діяльності підприємств. Проведення систематичних аудитів надає можливість постійно вдосконалювати стандарти екологічної діяльності, а аналіз викидів та впливів допомагає визначити ключові аспекти, що потребують уваги.

Слід додати, що ефективне планування заходів включає в себе оцінку та коригування стратегій, роблячи акцент на мінімізації негативного впливу на довкілля. Врахування екологічних тенденцій у плануванні майбутнього дозволяє адаптуватися до змін та запобігати можливим проблемам. Інтеграція екологічних показників з принципами сталого розвитку сприяє збалансованому використанню ресурсів та створює основу для сталого економічного розвитку. Такий комплексний підхід допомагає підприємствам та організаціям сприяти сталому розвитку та збереженню навколишнього середовища на довгострокову перспективу [8, с.80].

Отже, система екологічного аудиту на державному рівні є важливим інструментом для забезпечення екологічної безпеки. Її систематичні аудити, аналіз викидів та стратегічне планування ефективно контролюють та вдосконалюють екологічну діяльність підприємств. Результати аудитів дозволяють не лише реагувати на поточні проблеми, але й прогнозувати екологічні тенденції, сприяючи сталому розвитку та збереженню природних ресурсів.

Висновок. Проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що система екологічного аудиту виступає ключовим інструментом для забезпечення екологічної безпеки на державному рівні. Її функції включають систематичний моніторинг, ефективний контроль та стратегічне планування дій щодо впливу господарюючих суб'єктів на навколишнє середовище. Через систематичні екологічні аудити держава отримує можливість відстежувати динаміку змін у екологічній діяльності підприємств, виявляти ризики та проблеми. Аналіз викидів та впливів дозволяє розуміти конкретний внесок підприємств у забруднення та вплив на природне середовище. Ефективне планування заходів, засноване на результатах аудиту, спрямоване на оцінку та покращення ефективності заходів, вжитих для зменшення

негативного впливу. Коригування стратегій враховує виявлені тенденції та спрямоване на мінімізацію екологічних ризиків.

Отже, система екологічного аудиту на державному рівні виступає не лише як інструмент контролю, але й як стратегічний компонент для забезпечення екологічної безпеки, сприяючи сталому розвитку та збереженню природних ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аудит систем екологічного управління. URL: https://pidru4niki.com/13731120/ekologiya/audit_sistem_ekologichnogo_upravlinna.
2. Бігун Т., Полтавець Ф., Туліна Е. Екологічний аудит в Україні: шляхи вирішення деяких проблем. *Екологічне право*. № 11, 2020 р. С. 92-97.
3. Варламова І. С Теоретичні підходи до визначення поняття "екологічна безпека". *Економічні науки*. № 23, 2017 р. С. 161-164 URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_23/2/39.pdf.
4. Ващенко К. О. Політологія для вчителя. К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко. Київ : Вид. ім. М. П. Драгоманова, 2011. 406 с.
5. Живко З. Б., Прокопишин О. С. Екологічний аудит як невід'ємний аспект екологічної безпеки України. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/106.pdf>.
6. Жолобчук І. Концептуальні основи формування механізмів екологічного управління в сучасних

умовах. *Ефективність державного управління*. № 1, 2017 р. С. 233-239.

7. Про екологічний аудит: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1862-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1862-15>.

8. Сучасні проблеми екологічного контролю та аудиту: збірник тез доповідей I Міжнародної інтернет конференції (м. Харків, 24 лютого 2021 року). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021 р. 80 с.

9. Chorna, O., Semenets-Orlova, I. S., Shyshliuk, V., Pugachov, M., & Pugachov, V. Anti-Crisis regulation of enterprises through digital management. *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, 2023, 8(5), 90.

10. Shmalenko, Iuliia; Yeftieni, Natalia; Semenets-Orlova, Inna. Impact of social media influencers on public policy and political discourse. In: *International conference on social science, psychology and legal regulation (Spl 2021)*. Atlantis Press, 2021. p. 88-93.

11. Semenets-Orlova, I. Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education as a means of forming of the culture of citizenship. *Civic competences in vocational education of civil servants and local government officials*, 2016, 66-87.

12. Strigul, M.; Khomeriki, O.; Yahodzinskyi, S.; Romanenko, Y.; Semenets-Orlova, I.; Lyasota, L. Peculiarities of Development and Dynamics of Economism and the Commercialization of Ukrainian Higher Education. *Preprints*, 2019, 2019020247. <https://doi.org/10.20944/preprints201902.0247.v1>.